

Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού

Τόμ. 13 (2014)

Special Issue - Life Skills

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Αγγελική Μάνου (Angeliki Manou)

doi: [10.12681/icw.17960](https://doi.org/10.12681/icw.17960)

Copyright © 2018, Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μάνου (Angeliki Manou) Α. (2014). Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 13, 277–284. <https://doi.org/10.12681/icw.17960>

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών αναφορικά με τη διαπολιτισμική συμβουλευτική στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και το ρόλο της στη διαμόρφωση της πολυπολιτισμικής σχολικής πραγματικότητας. Γίνεται αναφορά στη διαπολιτισμική συμβουλευτική η οποία απευθύνεται σε άτομα που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα και συμβάλλει στην αλληλεπίδραση διαφορετικών πολιτισμικών και κοινωνικών ομάδων. Η γενική αποτίμηση των αποτελεσμάτων της έρευνας που διεξήχθη σε περιφέρεια της Ανατολικής Αττικής, σε εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, είναι υπέρ της διαπολιτισμικής συμβουλευτικής ως προοπτική της διαπολιτισμικής διάστασης στην εκπαίδευση.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Διαπολιτισμική συμβουλευτική, πρωτοβάθμια εκπαίδευση, πολυπολιτισμικό σχολείο

THE ROLE OF INTERCULTURAL COUNSELING IN PRIMARY EDUCATION IN THE FRAMEWORK OF MULTICULTURALISM OF GREEK SCHOOL

ABSTRACT

The aim of the present study is the exploration of both the educators' views regarding intercultural counseling in primary education and its role in the multicultural school reality. There will be reference to intercultural counseling, which is addressed to people from diverse cultural background and contributes to the interaction of different cultural and social groups. The general assessment of the survey's results, which conducted on educators in Primary Education in Attica, is in agreement with intercultural counseling, as a perspective of intercultural dimension in education.

KEY WORDS

Intercultural counseling, primary education, multicultural school

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα νέα δεδομένα κοινωνικοποίησης που διαμορφώνει η πολυπολιτισμικότητα του ελληνικού σχολείου συνίστανται κυρίως στη διαμόρφωση ενός εκπαιδευτικού περιβάλλοντος που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες όλων των κοινωνικών και πολιτισμικών ομάδων, δημιουργώντας προϋποθέσεις αποδοχής και προάγοντας την αμοιβαία κατανόηση και ουσιαστική επικοινωνία μεταξύ των ομάδων. Η παιδαγωγική πράξη, ως γνωστό, περιλαμβάνει τη διδασκαλία, τη μάθηση και τη συμβουλευτική. Καμία από τις έννοιες αυτές δεν μπορεί να περατώσει από μόνη της τη μαθησιακή διαδικασία, καθώς είναι έννοιες αλληλένδετες και η καθεμιά συμπληρώνει και προωθεί την άλλη (Fend, 1989: 55). Η συμβουλευτική, στο πλαίσιο του κοινωνικού έργου του εκπαιδευτικού, αποτελεί βασική παράμετρο των παιδαγωγικών του υποχρεώσεων. Η διαφοροποίηση στην αποτελεσματική παροχή συμβουλευτικής, σήμερα, έγκειται στην αξιοποίηση των πολιτισμικών διαφορών των μαθητών, από τους εκπαιδευτικούς, μέσα από πολυπολιτισμικές κατευθύνσεις, για την οποία εκτός από προσωπική βούληση και προσπάθεια, απαιτείται ειδική γνώση και κατάρτιση.

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ

Η διαπολιτισμική συμβουλευτική αναφέρεται στη συμβουλευτική διαδικασία που απευθύνεται σε άτομα που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα και συμβάλλει στην αλληλεπίδραση διαφορετικών πολιτισμικών και κοινωνικών ομάδων. Βασίζεται στην ενσυναίσθηση, το

σεβασμό και την αποδοχή της πολιτισμικής ετερότητας (Ivey & Ivey & Simek-Morgan, 1997· Sue & Sue, 1990). Στοχεύει στη δημιουργία ικανοτήτων διαπολιτισμικής επικοινωνίας, στην ομαλή ενσωμάτωση του «άλλου» στο νέο περιβάλλον, στην αξιοποίηση του πολιτισμικού του πλούτου (D'Andrea & Daniels, 2001).

Τα ερευνητικά δεδομένα των Ivey & Ivey & Simek-Morgan (1997), Sue & Sue (1990), και Lago & Thompson (2002), ενισχύουν την αντίληψη ότι οι ανάγκες για συμβουλευτική υποστήριξη ατόμων με διαφορετική εθνοπολιτισμική καταγωγή είναι εμφανείς εφόσον οι διαφορετικές πολιτισμικές επιρροές επιδρούν στους μετανάστες σε βιολογικό, ψυχολογικό και κοινωνικό επίπεδο, καθώς και στην οικονομική-επαγγελματική και πολιτική τους ταυτότητα.

Η διαπολιτισμική συμβουλευτική είναι πολύπλοκη διαδικασία με εξελικτική πορεία. Δυσκολίες που προκύπτουν κατά την άσκηση της διαπολιτισμικής συμβουλευτικής αφορούν κυρίως στην επικοινωνία και την κατανόηση μεταξύ συμβούλου και συμβουλευόμενου που προέρχονται από διαφορετικό πολιτισμικό περιβάλλον καθώς μιλούν διαφορετική γλώσσα κι έχουν διαφορετικές αξίες. Επιπλέον, είθισται τα άτομα που προέρχονται από πολιτισμικές μειονότητες, να έχουν ένα ιστορικό περιθωριοποίησης το οποίο θα πρέπει να αναγνωρίζεται και να λαμβάνεται υπόψη στο πλαίσιο της συμβουλευτικής διαδικασίας (Constantine, Hage, Kindaichi, & Bryant, 2007). Ο σύμβουλος, και κατά συνέπεια και ο εκπαιδευτικός που ασκεί συμβουλευτική, οφείλει να διαχειρίζεται προς όφελος του συμβουλευόμενου τις δυσκολίες που προκύπτουν από τη διαφορετική γλώσσα, τη διαφορετική λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία (Κοντάκος & Πολεμικός, 2000: 84-107), τη διαφορετική αντίληψη της πραγματικότητας (Tucker & Herman, 2007).

Αξιοποιώντας το θεωρητικό του υπόβαθρο και την εμπειρία που διαθέτει, ο εκπαιδευτικός, στο πολυπολιτισμικό σχολείο, με τη συμβουλευτική του ιδιότητα, οφείλει να σέβεται την πολιτισμική ποικιλία, τις πολιτισμικές διαφορές και τη μοναδικότητα των αξιών του κάθε μαθητή. Οι επαγγελματίες στο χώρο της ψυχικής υγείας, οι ψυχολόγοι αλλά και οι εκπαιδευτικοί στη συμβουλευτική διάσταση του έργου τους, όταν εμπλέκονται σε οποιαδήποτε μορφή πολυπολιτισμικής συμβουλευτικής, θα πρέπει πάντα να είναι ευαίσθητοι στις πολιτισμικές διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στους ίδιους και τους συμβουλευόμενους (Κλεφτάρας, 2009: 81).

Η ΕΡΕΥΝΑ

Πληθυσμός αναφοράς

Οι εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που εργάζονται σε δημοτικά σχολεία των πρώην 2^{ου} και 3^{ου} Γραφείου Α΄ Ανατολικής Αττικής, αποτέλεσαν τον πληθυσμό αναφοράς της παρούσας έρευνας. Στο πληθυσμιακό πεδίο συμπεριλαμβάνονται οι διευθυντές των σχολείων καθώς και όλες οι ειδικότητες των εκπαιδευτικών που υπηρετούν. Στη συγκεκριμένη περιφέρεια, κατά τη χρονική περίοδο διεξαγωγής της έρευνας (Ιανουάριος-Ιούνιος 2010), λειτουργούσαν 83 δημοτικά σχολεία στα οποία υπηρετούσαν 1229 μόνιμοι και 129 αναπληρωτές εκπαιδευτικοί. Τα υποκείμενα επιλέχθηκαν με απλή τυχαία δειγματοληψία.

Μεθοδολογικά εργαλεία

Το εργαλείο συλλογής ερευνητικών δεδομένων το οποίο χρησιμοποιήθηκε ήταν ένα ανώνυμο ερωτηματολόγιο που περιελάμβανε είκοσι οκτώ ερωτήσεις, οι οποίες αναλύονται σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος αποτελείται από λήμματα δημογραφικού χαρακτήρα και το δεύτερο μέρος αποτελείται από λήμματα που αφορούν στο κυρίως θέμα της έρευνας. Οι ερωτήσεις διατυπώθηκαν με βάση το θεωρητικό μέρος της μελέτης αλλά και ύστερα από ανταλλαγή απόψεων με εκπαιδευτικούς και διευθυντές πολυπολιτισμικών σχολείων (Ανδρεαδάκης & Βάμβουκας, 2005: 63). Συμπεριλήφθηκαν ερωτήσεις διαφορετικού τύπου: κλειστές, ανοιχτές, μεικτές και ερωτήσεις με διαβαθμισμένες σε κλίμακα απαντήσεις. Χρησιμοποιήθηκε η τεχνική ανάλυση περιεχομένου (Παρασκευόπουλος, 1993β: 125) στις ανοιχτές ερωτήσεις του ερωτηματολογίου, προκειμένου να μετασχηματιστούν ποιοτικά

δεδομένα σε ποσοτικά. Σε αρκετές από τις κλειστές ερωτήσεις χρησιμοποιήθηκε η πενταβάθμια κλίμακα μέτρησης του Likert (Κυριαζή, 2000). Η κλίμακα που χρησιμοποιήθηκε στο συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο είχε ως εξής: α) Συμφωνώ απόλυτα: 1, β) Μάλλον συμφωνώ: 2, γ) Δεν ξέρω: 3, δ) Μάλλον διαφωνώ: 4, ε) Διαφωνώ εντελώς: 5.

Τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από τους ερωτώμενους χωρίς την παρουσία της ερευνήτριας. Διανεμήθηκαν 400 ερωτηματολόγια και απαντήθηκαν 313, (78,25 %). Ο δείκτης αξιοπιστίας του οργάνου μέτρησης εξετάζεται με τον συντελεστή Alpha του Cronbach, ο οποίος κυμάνθηκε από 0,64 έως και 0,77.

Χαρακτηριστικά του δείγματος

Ως προς το φύλο, έχουμε 63,6% γυναίκες και 36,4% άνδρες. Ως προς τις σπουδές, το μεγαλύτερο ποσοστό (46,3%) είναι πτυχιούχοι του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης, ακολουθούν οι εκπαιδευτικοί που έχουν κάνει Εξομοίωση πτυχίου (20,5%) και τρίτη σε πλήθος κατηγορία οι πτυχιούχοι του Διδασκαλείου Δημοτικής Εκπαίδευσης (17,6%). Το 90,7% του δείγματος είναι διορισμένοι και το 75,3% έχει οργανική θέση στα σχολεία στα οποία υπηρετεί. Ως προς την ειδικότητα δεν έχουμε σημαντικές διαφοροποιήσεις αφού σε 301 περιπτώσεις (96,2%) έχουμε δάσκαλος /α. Οι κυρίαρχες ηλικιακές ομάδες είναι η ομάδα 41-45 ετών με 29,2% και η ομάδα 36-40 ετών με 21,5%. Τα έτη υπηρεσίας στην εκπαίδευση αποτελούν μια συνεχή μεταβλητή με τα εξής χαρακτηριστικά: ο μέσος όρος είναι στα 15 χρόνια (14,92%) με μέγιστο χρόνο υπηρεσίας τα 34 έτη, ελάχιστο το 1 έτος και τυπική απόκλιση περίπου στο 8. Έξι στους δέκα εκπαιδευτικούς διδάσκουν σε τάξεις όπου το ποσοστό των αλλοδαπών μαθητών ανέρχεται σε 31-40%. Ένα δεύτερο ποσοστό εκπαιδευτικών (25%), ακολουθεί με 41-50% αλλοδαπούς μαθητές ανά τάξη. Ως προς το βαθμό εξειδίκευσης των εκπαιδευτικών σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και συμβουλευτικής, τόσο σε επίπεδο βασικής εκπαίδευσης, όσο και σε επίπεδο επιμόρφωσης, η πλειοψηφία του δείγματος, (37,4%), δεν έχει καμία εξειδίκευση. Το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό αφορά τους εκπαιδευτικούς που έχουν επιμορφωθεί μόνο σε προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (25,6%). Το τρίτο ποσοστό, (14,4%), έχει διδαχθεί μόνο σε επίπεδο βασικής εκπαίδευσης κάποιο μάθημα σχετικό με την διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Στατιστική επεξεργασία

Η στατιστική ανάλυση έγινε με το στατιστικό πακέτο SPSS 15.0 για τις Κοινωνικές Επιστήμες και περιλαμβάνει: α) κατανομές συχνοτήτων, β) μέτρα θέσης και διασποράς, γ) ελέγχους ύπαρξης συσχετίσεων, δ) μη παραμετρικούς ελέγχους σύγκρισης μέσων όρων, ε) παραγοντική ανάλυση. Για όλες τις περιπτώσεις στατιστικών ελέγχων, ως ελάχιστο επίπεδο σημαντικότητας λήφθηκε το $p=0,5$. Το περιθώριο σφάλματος που πήραμε είναι $d=3,98$ %.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Σε απόλυτη αντιστοιχία με τα διερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν για την επίτευξη του σκοπού της έρευνας, παρουσιάζονται αναλυτικά τα ευρήματα που προέκυψαν:

1^ο Ερώτημα: Ποια είναι η εκτίμηση των εκπαιδευτικών για την συμβουλευτική στην εκπαιδευτική διαδικασία; Χρειάζεται ειδικός σύμβουλος παιδαγωγός; Κατά πόσο συμβάλλει η συμβουλευτική σε επιμέρους θέματα της παιδαγωγικής διαδικασίας;

Στα πλαίσια της διερεύνησης αυτών των ερωτημάτων διενεργήθηκε παραγοντική ανάλυση πάνω σε έξι μεταβλητές, οι οποίες προέκυψαν από ισάριθμα λήμματα του οργάνου μέτρησης που σχετίζονται με τα θέματα του πρώτου αυτού ερωτήματος. Η μέθοδος που ακολουθήθηκε -μετά από ελέγχους καταλληλότητας- είναι η Ανάλυση Κυρίων Συνιστωσών (Principal Components Analysis PCA) με ορθογώνια περιστροφή (Varimax with Kaiser normalization). Στόχος είναι να πάρουμε ένα μικρότερο αριθμό παραγόντων που ομαδοποιούν τις έξι μεταβλητές, παρουσιάζουν ομοιογενή αποτελέσματα και μπορούν να ερμηνευθούν συνολικά. Προέκυψαν δύο παράγοντες. Ο πρώτος παράγοντας αντιπροσωπεύει την «αναγκαιότητα της συμβουλευτικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση» και συνοψίζει 5 από τις 6 μεταβλητές των σχετικών λημμάτων. Ο παράγοντας αυτός παρουσίασε πολύ

υψηλά αθροιστικά ποσοστά (άνω του 90%) στους δύο βαθμούς συμφωνίας των εκπαιδευτικών. Τα αποτελέσματα αυτού του παράγοντα οδηγούν στην εκτίμηση πως η συμβουλευτική είναι απαραίτητη δράση της παιδαγωγικής διαδικασίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ο δεύτερος παράγοντας ισοδυναμεί με μία μεταβλητή που ορίζεται ως «αναγκαιότητα ειδικού συμβούλου παιδαγωγού για την άσκηση της συμβουλευτικής», όπου αλλάζει συγκριτικά με τον άλλον παράγοντα η συμπεριφορά των εκπαιδευτικών με το ποσοστό συνολικής συμφωνίας να πέφτει κάτω από το 90%. Αξίζει να σημειωθεί πως, όπου συνδυάζονται οι έννοιες της συμβουλευτικής με αυτή του ειδικού συμβούλου-παιδαγωγού, εμφανίζεται το μεγαλύτερο συγκριτικά ποσοστό συνολικής διαφωνίας. Η υποομάδα του δείγματος που παρουσιάζει τη μικρότερη συμφωνία κατά μέσο όρο με την εν λόγω θέση είναι η περίπτωση των εκπαιδευτικών με «Προπτυχιακή & Επιμόρφωση Συμβουλευτικής & Διαπολιτισμικής» στην κατηγοριοποίηση του Δείκτη Εξειδίκευσης που περιγράφεται στη συνέχεια.

2^ο Ερώτημα: Κατά πόσο και με ποιο τρόπο επηρεάζουν οι σπουδές και η εξειδίκευση των εκπαιδευτικών το βαθμό συμφωνίας τους με την αποτελεσματικότητα της συμβουλευτικής σε διαπολιτισμικά θέματα;

Από το όργανο μέτρησης προκύπτει το μέγεθος του Δείκτη Εξειδίκευσης με δύο εκδοχές μεταβλητών. Η πρώτη μεταβλητή είναι κατηγορική (ποιοτική) με τους δυνατούς συνδυασμούς επιμόρφωσης που έχει λάβει ο κάθε εκπαιδευτικός και η δεύτερη είναι ποσοτική και μετράει το βαθμό εξειδίκευσης βάσει του πλήθους των επιμορφώσεων (καμία, μία, περισσότερες από μία). Υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στη θέση πως «η συμβουλευτική σε προγράμματα επιμόρφωσης-κατάρτισης των εκπαιδευτικών σε διαπολιτισμικά θέματα συμβάλλει στην ετοιμότητά τους, ώστε να διαχειρίζονται αποτελεσματικότερα θέματα που προκύπτουν σε μια πολυπολιτισμική τάξη» και το δείκτη εξειδίκευσης. Συγκεκριμένα, στους εκπαιδευτικούς που έχουν έστω και μια μικρή εμπειρία επιμόρφωσης σε εξειδικευμένα θέματα διαπολιτισμικής συμβουλευτικής μειώνεται το ποσοστό συνολικής διαφωνίας (κάτω του 30%) με τη συμβολή της στην αποτελεσματικότερη διαχείριση θεμάτων μιας πολυπολιτισμικής τάξης. Επίσης, υπάρχει σημαντική συσχέτιση της θέσης αυτής και με τις κατηγορίες σπουδών. Όταν φεύγουμε από το βαθμό συμφωνίας, παρατηρείται διαφοροποίηση στις κατηγορίες σπουδών που εξηγούν τη σημαντική σχέση. Η διαφωνία παρατηρείται σημαντικά περισσότερο στα επίπεδα της Παιδαγωγικής Ακαδημίας ή του Παιδαγωγικού. Συνεπώς, οι σπουδές και η εξειδίκευση των εκπαιδευτικών επηρεάζουν τα ποσοστά του βαθμού συμφωνίας με την αποτελεσματικότητα της συμβουλευτικής σε διαπολιτισμικά θέματα. Όταν υφίσταται μεγαλύτερη εξειδίκευση ή ανώτερο επίπεδο σπουδών έχουμε θετικότερη αξιολόγηση της συμβουλευτικής.

3^ο Ερώτημα: Ποιο από τα στοιχεία που προσφέρει η διαπολιτισμική συμβουλευτική στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, κατά τους εκπαιδευτικούς, εμφανίζεται με μεγαλύτερη συχνότητα;

Τα στοιχεία καταγράφηκαν από το όργανο μέτρησης μέσω ερώτησης ανοικτού τύπου. Η ερώτηση δεν απαντήθηκε από όλα τα άτομα του δείγματος. Απάντησαν 163 στους 313 (52,1% του δείγματος), εκ των οποίων οι 86 έδωσαν πολλαπλές απαντήσεις. Με εφαρμογή ειδικών συναρτήσεων ανάλυσης κειμένου πήραμε μια νέα μεταβλητή 294 διακριτών απαντήσεων. Στην νέα αυτή μεταβλητή χρησιμοποιήθηκαν επιλεγμένες λέξεις κλειδιά και με τη χρήση φίλτρων, οι απαντήσεις κωδικοποιήθηκαν σε δώδεκα κατηγορίες σε αντιστοιχία 1-1 με τις λέξεις κλειδιά. Η πρώτη σε συχνότητα απάντηση με ποσοστό 12,6% επί των απαντήσεων αφορά στο στοιχείο της επικοινωνίας - σχέσεων μεταξύ των μαθητών αλλά και μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών. Οι ιδιαίτερες απαντήσεις της κατηγορίας «επικοινωνίας - σχέσεις» δίνονται ως εξής: βελτίωση επικοινωνίας (29,7%), καλύτερη επικοινωνία (29,7%), ανοιχτή επικοινωνία (5,4%). Ακολουθούν με μικρότερα ποσοστά της τάξεως του 2,9%: βελτίωση διαπροσωπικών σχέσεων, βελτίωση επικοινωνίας μεταξύ μαθητών, βελτίωση σχέσεων και επικοινωνίας, βελτίωση σχέσεων παιδιών και δασκάλων, εμβάθυνση στις διαπροσωπικές σχέσεις, καλύτερες σχέσεις, καλύτερη επικοινωνία εκπαιδευτικών, καλύτερη επικοινωνία των μαθητών, ουσιαστικές σχέσεις μεταξύ μαθητών αλλά και μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών, ουσιαστική επικοινωνία, προαγωγή συνεργασίας και αλληλοβοήθειας.

4^ο Ερώτημα: Ποιος ο βαθμός συμφωνίας με την αναγκαιότητα της διαπολιτισμικής συμβουλευτικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση; Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του δείγματος που επηρεάζουν το βαθμό συμφωνίας;

Τα συνολικά αποτελέσματα είναι συντριπτικά υπέρ της αναγκαιότητας με γενικό ποσοστό 97,1% συμφωνίας, το οποίο συνεχίζει να ισχύει και σε όλους τους δυνατούς διαχωρισμούς του δείγματος σε επιμέρους χαρακτηριστικά. Θεωρώντας ότι οι δύο απαντήσεις (ΝΑΙ, ΟΧΙ) ως προς την αναγκαιότητα της διαπολιτισμικής συμβουλευτικής διαχωρίζουν το δείγμα μας σε δύο υποομάδες, μπορούμε να εντοπίσουμε κάποιες στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις που λαμβάνουν χώρα όταν κινούμαστε στα ούτως ή άλλως μικρά ποσοστά του ΟΧΙ. Σαφώς η άρνηση έχει διαφορετική ηλικιακή σύνθεση από την κατάφαση και εμφανίζεται σε μικρότερες κυρίως ηλικίες, ενώ τα μεγάλα ηλικιακά γκρουπ έχουν σχεδόν μηδενικά ποσοστά άρνησης. Ανάλογα αποτελέσματα για το βαθμό συμφωνίας με την αναγκαιότητα της διαπολιτισμικής συμβουλευτικής έχουμε και με το χαρακτηριστικό των σπουδών. Παρατηρήθηκε, με χρήση ισχυρών (μη παραμετρικών) ελέγχων ύπαρξης συσχέτισης και σημαντικής στατιστικά διαφοροποίησης των δύο βαθμών, ότι η αρνητική απάντηση εντοπίζεται στα επίπεδα σπουδών «Παιδαγωγική Ακαδημία» ή «Παιδαγωγικό-Εξομοίωση» με μεγαλύτερη ένταση (συντελεστής συσχέτισης Somers' $d = 0,316$) και ότι οι δύο απαντήσεις διαφέρουν σημαντικά (Έλεγχος Mann-Whitney με $\alpha=0,05$) ως προς τα επίπεδα σπουδών των εκπαιδευτικών του δείγματος.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Σε αντιστοιχία με τα ερωτήματα που διερευνήθηκαν, δίνονται οι ακόλουθες απαντήσεις:

1) Παρατηρείται πολύ μεγάλος βαθμός συμφωνίας συνολικά (απόλυτης και μερικής) των εκπαιδευτικών με όλες τις θέσεις που διερευνούν την αναγκαιότητα της συμβουλευτικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Παρ' όλα τα μεγάλα ποσοστά συμφωνίας, υπάρχει μια συγκριτική διαφοροποίηση με μεγαλύτερη διαφωνία ως προς την αναγκαιότητα του ειδικού συμβούλου παιδαγωγού για την άσκηση της συμβουλευτικής στο σχολείο. Οι εκπαιδευτικοί θεωρούν τη συμβουλευτική στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση απαραίτητη δράση της παιδαγωγικής διαδικασίας η οποία παρέχει νέες δυνατότητες αγωγής και εκπαίδευσης των μαθητών. Το στοιχείο αυτό επιβεβαιώνεται και από έρευνες για τη συμβουλευτική στο δημοτικό σχολείο των Τσαπρούνη, (2002: 62-64) και Αγγελόπουλου, Πολυδώρου & Πολυδώρου, (2006: 89-90), με τη διαφορά ότι η παρούσα μελέτη εστιάζει στη διαπολιτισμική συμβουλευτική στο πολυπολιτισμικό σχολείο. Η συμβουλευτική διαδικασία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση στο πλαίσιο της κοινωνίας της πολυπολιτισμικότητας, όπως προκύπτει από τα ευρήματα της έρευνας, συμβάλλει στη σωστή διαχείριση των προβλημάτων που εμφανίζονται στο πολυπολιτισμικό σχολείο και στην εκπλήρωση του γενικότερου στόχου της εκπαίδευσης, την ολόπλευρη καλλιέργεια και ανάπτυξη της προσωπικότητας των μαθητών. Κατά τον Μπρούζο (2009: 81), η συμβουλευτική αποτελεί βασική παιδαγωγική διάσταση με κύριους στόχους την ενεργητική κοινωνική ένταξη και δράση των μαθητών, τη χειραφέτηση και την αυτοπραγμάτωσή τους.

2) Διαπιστώνεται στατιστικά σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στο βαθμό συμφωνίας με την αποτελεσματικότητα της συμβουλευτικής και του επιπέδου εξειδίκευσης και εκπαίδευσης. Οι εκπαιδευτικοί, δηλαδή, που έχουν έστω και μια μικρή εμπειρία επιμόρφωσης σε εξειδικευμένα θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ή συμβουλευτικής, διαπιστώνουν σε μεγαλύτερο βαθμό τη συμβολή της στην αποτελεσματικότερη διαχείριση θεμάτων μιας πολυπολιτισμικής τάξης. Επίσης, οι επιπλέον σπουδές (μεταπτυχιακές / άλλες σπουδές) αυξάνουν το βαθμό συμφωνίας.

Η πολυπολιτισμικότητα του ελληνικού σχολείου με τη διαφοροποίηση που έχει δημιουργήσει στις μαθησιακές και ψυχοκοινωνικές ανάγκες των μαθητών, καθιστά αναγκαία την κατάρτιση των εκπαιδευτικών σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και συμβουλευτικής, καθώς, όπως είναι κοινά παραδεκτό, μέσα από τον εκπαιδευτικό, τον κύριο φορέα της εκπαιδευτικής διαδικασίας, περνάει η αλλαγή της κουλτούρας της σχολικής ζωής. Το καθημερινό έργο του εκπαιδευτικού, σήμερα, από τη μια δυσχεραίνεται από περιπτώσεις μαθητών που αδυνατούν να ακολουθήσουν το ρυθμό της τάξης, λόγω του διαφορετικού γλωσσικού και πολιτισμικού πλούτου που φέρουν, και από την άλλη υπονομεύεται από τη διαπολιτισμική ανετοιμότητα του ίδιου του εκπαιδευτικού. Η συμβουλευτική,

επομένως, ως θεσμός και λειτουργία, αποτελεί αναγκαιότητα στο πλαίσιο της πολυπολιτισμικής σχολικής πραγματικότητας, προς την κατεύθυνση προβλημάτων συμπεριφοράς, προσαρμογής, επίλυσης διαφορών, σχέσεων μεταξύ των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας. Η συμβουλευτική, όμως, που αγνοεί την πολυπολιτισμικότητα της ελληνικής κοινωνίας αδυνατεί να συμπεριλάβει στη θεωρία, στις υποθέσεις και στις μεθόδους, το πολιτισμικό πλαίσιο των μαθητών των εθνοπολιτισμικών ομάδων και να συμβάλει στην ισότιμη αντιμετώπιση των πολιτισμών που αυτοί εκπροσωπούν (Παπαχρήστος & Πανταζοπούλου, 2001).

3) Η πρώτη σε συχνότητα απάντηση για τα στοιχεία που εισάγει η διαπολιτισμική συμβουλευτική στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, σύμφωνα με το δείγμα, είναι η *βελτίωση της επικοινωνίας / σχέσεων* μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών αλλά και μεταξύ μαθητών.

Κατά τον Χρυσάφιδη (1998), στη νεότερη διδασκαλία, ο δάσκαλος συνεργάζεται και αλληλεπιδρά με το μαθητή, αναπτύσσει διαύλους επικοινωνίας και φτάνει μαζί του στη νέα γνώση, που είναι αποτέλεσμα συνεργασίας, ισότητας και αλληλοσεβασμού. Η επιτυχής επικοινωνία προϋποθέτει τη διάθεση για διάλογο και συνεννόηση παρά τις διαφορετικές απόψεις που μπορεί να υπάρχουν εξαιτίας των διαφορετικών πολιτισμικών αξιακών κωδίκων (Σακελλαρίδης, 2010: 17). Ο Νικολάου (2000: 288-289) αναφέρει χαρακτηριστικά ότι η διαπολιτισμικότητα προϋποθέτει κυρίως την αλλαγή στάσεων και συμπεριφορών, καθώς και την απόκτηση επικοινωνιακών δεξιοτήτων μέσα σε ένα πλαίσιο ανεκτικότητας, αποδοχής της πολιτισμικής ετερότητας και διάθεσης για διάλογο και συνεργασία. Η ποιότητα της επικοινωνίας που αναπτύσσει ο εκπαιδευτικός με τους μαθητές του, κατά τη διδακτική διαδικασία, είναι καθοριστικής σημασίας για την επίτευξη των παιδαγωγικών στόχων που θέτει το σχολείο (Σταμάτης, 2009: 155-158) και μπορεί να αποτελέσει πηγή διαπολιτισμικής γνώσης και αμοιβαίου εμπλουτισμού μεταξύ πολιτισμικά διαφορετικών μαθητών.

Σύμφωνα με τους Balter & Tamis-Lemonda (2006), όπως αναφέρει ο Σταμάτης (2011: 12), «η αποτελεσματική επικοινωνία συμβάλλει πάντοτε θετικά τόσο στη βελτίωση των επιδόσεων των μαθητών όσο και στην ανάπτυξη των διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ των μελών κάθε εκπαιδευτικής κοινότητας [...], στοιχεία απαραίτητα στην αντιμετώπιση κρίσεων, συγκρούσεων και προβλημάτων συμπεριφοράς [...]».

4) Αναφορικά με την αναγκαιότητα της διαπολιτισμικής συμβουλευτικής διαπιστώνεται πολύ υψηλός θετικός βαθμός αντιμετώπισης του θέματος από τους εκπαιδευτικούς του δείγματος. Η ηλικία και οι κατηγορίες σπουδών είναι παράγοντες που επηρεάζουν σημαντικά το βαθμό συμφωνίας. Οι εκπαιδευτικοί του δείγματος που έχουν περισσότερα εφόδια σε επίπεδο σπουδών και μεγαλύτερη ηλικία, άρα και εμπειρία, εκτιμούν σε μεγαλύτερο βαθμό τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν διδάσκοντας σε πολυπολιτισμικές τάξεις, κρίνοντας αναγκαία τη διαπολιτισμική συμβουλευτική στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Επιπλέον, από ευρήματα ερευνών των Govaris, Athanasiadis, Xanthakou & Kaila, (2005), και Govaris, Kodakos & Andreadakis, (2005), (Γκόβαρης, 2006: 639-640), που αφορούν στην πολυπολιτισμικότητα του σχολείου, προκύπτει πως οι Έλληνες μαθητές στην πλειοψηφία τους αντιμετωπίζουν με προκαταλήψεις τους αλλοδαπούς συμμαθητές τους, μην επιθυμώντας πολιτισμικές επαφές μεταξύ τους και πως οι αλλοδαποί μαθητές δεν αισθάνονται αποδεκτοί από τους ντόπιους συμμαθητές τους, παρά τις προσπάθειες που καταβάλλουν οι ίδιοι για ένταξη. Με τη διαπολιτισμική συμβουλευτική ως εργαλείο που προωθεί τη διαπολιτισμική επικοινωνία, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να βοηθήσουν στην άμβλυνση των προκαταλήψεων, στο σεβασμό των διαφορών και στην ανάπτυξη υγιών διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ ημεδαπών και αλλοδαπών μαθητών. Η διαπολιτισμική συμβουλευτική είτε ως μάθημα βασικής εκπαίδευσης στα Παιδαγωγικά Τμήματα των Πανεπιστημίων της χώρας μας, είτε με τη μορφή επιμόρφωσης - μετεκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, στοχεύει, μεταξύ άλλων, στην καλλιέργεια βασικών γνώσεων και ικανοτήτων σε εκπαιδευτικούς και μαθητές, όπως είναι η ευαισθητοποίηση γύρω από το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, η αποδοχή του «διαφορετικού», η ανάπτυξη ενσυναίσθητης κατανόησης, η διαχείριση αναγκών των πολιτισμικά διαφοροποιημένων μαθητών.

Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε να πούμε πως η σημερινή εκπαιδευτική πραγματικότητα απαιτεί από τον εκπαιδευτικό να αξιοποιεί τις πολιτισμικές εμπειρίες όλων των μαθητών, συμβάλλοντας έτσι στην ενίσχυση της αυτοαντίληψής τους, της αμοιβαίας κατανόησης και της συνεργασίας. Η διαπολιτισμική συμβουλευτική, ως διάσταση της διαπολιτισμικής αγωγής στην εκπαίδευση, αν ενταχθεί οργανωμένα στα εκπαιδευτικά προγράμματα, μπορεί να αποτελέσει ισχυρό επαγγελματικό εφόδιο στα χέρια των εκπαιδευτικών και να συμβάλλει στη διαμόρφωση πολυπολιτισμικής σχολικής πραγματικότητας, λειτουργώντας ως γέφυρα για δημιουργική συνύπαρξη μεταξύ ημεδαπών - αλλοδαπών μαθητών και εκπαιδευτικών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αγγελόπουλος, Η., Πολυδώρου, Α. & Πολυδώρου, Ε. (2006). *Η Συμβουλευτική στο Πλαίσιο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και ο Ρόλος του Δασκάλου*. Αθήνα: Προπομπός.

Ανδρεαδάκης, Ν. & Βάμβουκας, Μ. (2005). *Οδηγός για την εκπόνηση και τη σύνταξη γραπτής ερευνητικής εργασίας, σεμιναριακής, πτυχιακής, διπλωματικής*. Αθήνα: Ατραπός, σ. 63.

Γκόβαρης, Χρ. (2006). Αντιστάσεις ενάντια στην πολυπολιτισμικότητα – Αποδυνάμωση εθνοτικών στερεοτύπων μέσα από την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ικανότητας. Στο Δ. Χατζηδήμου και Χ. Βιτσιλάκη, *Το σχολείο στην κοινωνία της πληροφορίας και της πολυπολιτισμικότητας*, σσ. 639-645, Πρακτικά ΙΑ΄ Διεθνούς Συνεδρίου της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος, Ρόδος, 21, 22 και 23 Οκτωβρίου 2005. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.

Constantine, M. G., Hage, S. M., Kindaichi, M. M. & Bryant, R. M. (2007). Social justice and multicultural issues: Implications for the practice and training of counselors and counseling psychologists. *Journal of Counseling & Development*, 85, 24-29.

D'Andrea, M., & Daniels, J. (2001). Expanding our thinking about white racism. In J. G. Ponterotto, J. M. Casas, L. A. Suzuki, & C. M. Alexander (Eds.), *Handbook of multicultural counseling*, 289-310. Thousand Oaks: Sage.

Fend, H. (1989). *Κοινωνική ένταξη και εκπαίδευση. Μια εισαγωγή στην έρευνα της κοινωνικής ένταξης*. (μτφρ. Γ.Σ. Κακαλέτρης). Αθήνα: Καστανιώτη (αρχική έκδοση: 1969).

Ivey, A.E., Ivey M.B. & Simek-Morgan, L. (1997). *Counselling and Psychotherapy. A multicultural Perspective*. Massachusetts: Allyn & Bacon.

Κλεφτάρας, Γ. (2009). *Πολιτισμική και πολυπολιτισμική συμβουλευτική: άτομα με ειδικές ανάγκες-μειονότητες-μαθητές*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κοντάκος, Α. & Πολεμικός, Ν. (2000). *Η μη λεκτική επικοινωνία στο νηπιαγωγείο* (Β΄ έκδοση). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κυριαζή, Ν. (2000). *Η Κοινωνιολογική Έρευνα: Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικές Επιστημονικές Εκδόσεις.

Lago, C. & Thompson, J. (2002). Counseling and Race. In S. Palmer, (Ed.), *Multicultural Counseling*, 1-3. A reader: Sage.

Μπρούζος, Α. (2009). *Ο εκπαιδευτικός ως λειτουργός Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού: Μια Ανθρωπιστική Θεώρηση της Εκπαίδευσης* (Γ΄ έκδοση). Αθήνα: Gutenberg.

Νικολάου, Γ. (2000). *Ενταξη και Εκπαίδευση των Αλλοδαπών μαθητών στο δημοτικό σχολείο*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Παπαχρήστος, Κ. & Πανταζοπούλου, Μ. (2001). Εκπαίδευση των μειονοτήτων, το πρόβλημα της Σχολικής Αποτυχίας και προτάσεις αντιμετώπισης στα πλαίσια της Συμβουλευτικής. Στο: Π. Γεωργογιάννης (Επιμ.), *Η ελληνική ως Δεύτερη ή Ξένη Γλώσσα, μια διαπολιτισμική προσέγγιση*. (τ. 3). *Πρακτικά 3ου Διεθνούς Συνεδρίου. Πάτρα, 6-9 Ιουλίου 2000*, 287-313. Πάτρα: Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης ΚΕ.Δ.ΕΚ – Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Πατρών.

Παρασκευόπουλος, Ι.Ν. (1993β). *Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας*. Αθήνα: (αυτοέκδοση).

Σακελλαρίδης, Γ. (2010). *Οδηγός διαπολιτισμικής μουσικής εκπαίδευσης. Συνδέοντας τη θεωρία με την πράξη*. Αθήνα: Πεδίο.

Σταμάτης, Π. Ι. (2011). Εισαγωγή: έννοια και μορφές της επικοινωνίας. Στο Α. Κοντάκος & Φ. Καλαβάσης (Επιμ.), *Θέματα Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού*, 17-18. Αθήνα: Διάδραση.

Σταμάτης, Π. Ι. (2009). *Παιδαγωγική Επικοινωνία στην Προσχολική και Πρωτοσχολική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ατραπός.

Sue, D.W. & Sue, D. (1990). *Counseling the culturally different. Theory and practice* (2nd ed.). USA: John Wiley & Sonw, Inc.

Τσαπρούνης, Α. (2002). *Η Συμβουλευτική διδασκαλία στο Δημοτικό Σχολείο*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Tucker, C. M., & Herman, K. C. (2007). Resolving the paradoxes of and barriers to patient-centered culturally sensitive health care: Lessons from the history of counseling and community psychology. *Counseling Psychologist*, 35, 735-743.

Χρυσοφίδης, Κ. (1998). *Βιωματική-Επικοινωνιακή Διδασκαλία. Η Εισαγωγή της Μεθόδου Project στο Σχολείο* (πρώτη ανατύπωση). Αθήνα: Gutenberg.

Στοιχεία Επικοινωνίας:

Αγγελική Μάνου, angmanou@gmail.com